

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра історії України

«ПОГОДЖЕНО»

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ДЖЕРЕЛА ТА ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Змістові модулі:

- «Методика роботи з наративними джерелами XI–XVIII ст.»
- «Методика роботи з наративними джерелами XIX–XX ст.»
- «Історіографія історії України X–XVIII ст.»
- «Історіографія історії України XIX–XX ст.»

для здобувачів вищої освіти

Історія та археологія

освітньо-наукового рівня «доктор філософії»

освітньо-наукової програми «Історія та археологія»

Розробники:

Михайловський Віталій Миколайович, доктор історичних наук, професор кафедри історії України.

Щербак Віталій Олексійович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України.

Викладачі:

Михайловський Віталій Миколайович, доктор історичних наук, професор кафедри історії України.

Щербак Віталій Олексійович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри історії України.

Протокол від 29 серпня 2019 р. № 1

Завідувач кафедри О.О. Салата

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Історія та археологія»

«16» 09 2019 р.

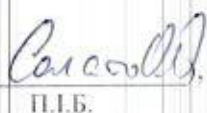
Гарант освітньо-наукової програми В.М. Андрєєв

Робочу програму перевірено

«20» 09 2019 р.

Завідувач аспірантури, докторантури О.В. Плющик

Пролоновано:

на 2010/2011 н.р. (), «15» 09 2010 р., протокол № 1
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. (____), «__» 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. (____), «__» 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. (____), «__» 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
ДЖЕРЕЛА ТА ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ		
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	16 / 480, з них: Змістовий модуль I. «Методика роботи з наративними джерелами XIX–XX ст.» – 4/120; Змістовий модуль II. «Методика роботи з наративними джерелами XI–XVIII ст.» – 4/120; Змістовий модуль III. «Історіографія історії України XIX–XX ст.» – 4/120; Змістовий модуль IV. «Історіографія історії України X–XVIII ст.» – 4/120.	
Курс	2,3	2,3
Семестр	3,4,5,6	3,4,5,6
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	4
Обсяг кредитів	16	16
Обсяг годин, в тому числі:	480	480
Аудиторні	224	64
Самостійна робота	256	416
Форма підсумкового контролю	екзамен	екзамен
Змістовий модуль I. «Методика роботи з наративними джерелами XIX–XX ст.»		
Курс	2	2
Семестр	3	3
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	56	16
Самостійна робота	64	104
Змістовий модуль II. «Методика роботи з наративними джерелами XI–XVIII ст.»		
Курс	2	2
Семестр	4	4
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	56	16
Самостійна робота	64	104

Змістовий модуль III. «Історіографія історії України XIX–XX ст.»		
Курс	3	3
Семестр	5	5
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	2
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	56	16
Самостійна робота	64	104
Змістовий модуль IV. «Історіографія історії України X–XVIII ст.»		
Курс	3	3
Семестр	6	6
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	3
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, в тому числі:	120	120
Аудиторні	56	16
Самостійна робота	64	104

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета лекційного курсу – ознайомити аспірантів з історіографічними та методологічними особливостями досліджень з історії України, засвоїти усталені наукові теорії, гіпотези і концепції щодо історичного процесу, виокремити періодизацію історії України і розвитку самої історичної науки, показати спільне і відмінне у джерелознавстві та історіографії.

Навчальною програмою передбачено вивчення 16 пріоритетних тем з історії розвитку вітчизняної історичної науки, **завданнями** яких є ознайомлення з методикою історичних досліджень, розглянути основні етапи розвитку світової та української антропологічної думки, біографії видатних науковців та їх особистий внесок, вивчити наукові теорії про історичний процес, проаналізувати еволюцію історичного становлення українського народу, описати археолого-антропологічні типи людей на території України, виділити ознаки історично-антропологічного феномену княжої Русі, українського козацтва, української революції та ін.

Ступінь оволодіння знаннями встановлюється на практичних заняттях, під час поточного та підсумкового контролю. *Поточний контроль* відбувається через опитування (питання для аудиторії) на початку лекції, дискусійне обговорення проблеми, експертної оцінки самостійної відповіді на семінарах. Протягом семестру передбачено підготовку аспірантами рефератів (за власним вибором теми та подання роботи в індивідуально встановлений термін). *Підсумковий контроль* знань здійснюється під час іспиту, а перед тим шляхом індивідуальних консультацій, співбесід, усного або письмового звіту про опрацювання наукової літератури.

Викладання навчальної дисципліни «Джерела та історіографія історії України» зазвичай відбувалося в контексті загальної наукової дисципліни

«Історія України». Програмою передбачено вивчення загальних теоретично-методологічних основ курсу «Джерела та історіографія історії України» але під кутом зору світової загальної історичної науки та української зокрема, а також через самостійне опрацювання аспірантами монографічних праць відомих вчених, джерел з антропології.

Структурно навчальна програма має три підрозділи: теоретично-методичний, історично-інституційний і практично-дидактичний. Відповідно до них розділено навантаження. Рекомендовану літературу розділено за планом семінарських занять, яка тематично відповідає теоретичним і прикладним проблемам, які розглядаються на семінарах, що полегшує підбір літератури для аспірантів.

Загальні компетентності відповідно до матриці ОП:

ЗК 2 Здатність до розуміння сучасної методології історичної науки; здатність до застосування методів наукового пізнання; проведення науково-дослідної діяльності; розробка та впровадження дослідницьких проєктів, start-up; методологічно та технологічно грамотне здійснення наукового дослідження, інтерпретація його результатів; ефективно висвітлення та поширення знань щодо наукових досліджень та інновацій, використання положень нормативно-правової бази сфери вищої освіти та дотримання норм наукової етики під час дослідницької діяльності.

ЗК 3 Здатність до наукового пошуку; володіння методологією і методами експерименту; сформованість особистісно значущих якостей дослідника; визначення мети, завдань, стратегії науково-дослідної діяльності; генерування нових ідей, створення та інтерпретація нових знань відповідно до теми наукового дослідження; розуміння та використання положень нормативно-правової бази наукових досліджень та наукової діяльності.

ЗК 4 Здатність до використання зарубіжного досвіду в реалізації завдань власного дослідження; здатність до підготовки та оформлення індивідуальних і колективних грантових заявок, участь у міжнародних наукових проєктах; користування іншомовними інформаційними ресурсами, які знаходяться у відкритому доступі науко-метричних баз, та самостійна підготовка наукових публікацій до друку у зарубіжних виданнях.

ЗК 5 Здатність до аналізу інформації з різних історичних джерел, користування бібліотечними фондами (традиційними і електронними); професійне володіння основними методами, способами і засобами набуття, зберігання, обробки інформації; створення презентацій та ефективного використання мультимедійних технологій, програмного забезпечення для виконання науково-дослідницьких завдань

Фахові компетентності відповідно до матриці ОП:

ФК 1 Здатність оперувати науковою термінологією та вибудовувати ієрархію наукових понять за рівнями їх узагальнення; розуміти системність, взаємозв'язок та цілісність історичних явищ і процесів; орієнтуватися у сучасних нормативно-правових документах, тенденціях історичної науки в Україні; аналізувати історичні процеси у ретроспективі; узагальнювати та продукувати інноваційний досвід у власних дослідженнях.

ФК 2 Знання основних історичних процесів та подій усіх континентів від давнини та їх взаємозв'язок, сучасні дискусії на цю тему та напрями дослідження.

ФК 3 Здатність організовувати, планувати власну наукову та викладацьку діяльність; розуміти ґносеологічні основи діяльності; адекватно застосовувати наукові методи для виконання завдань власного дослідження; використовуючи існуючі, модифікувати та створювати методи, технології для виконання завдань дослідження, перевіряти їх ефективність; впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології для реалізації наукового задуму дослідження.

ФК 4 Здатність до побудови алгоритму наукового дослідження у сфері історії, використання класифікаційної методології; використання теоретичних та емпіричних методів наукового дослідження

ФК 13 Здатність до аналізу особливостей соціокультурного середовища та специфіки соціально-економічних, суспільно-політичних і соціокультурних процесів, що є підґрунтям розвитку культурної компетентності особистості.

3. Результати навчання за дисципліною

Програмні результати відповідно до матриці ОП:

ПРН 2 Вміння застосовувати методи наукового пізнання, проведення науково-дослідної діяльності, розробляє та впроваджує дослідницькі проекти, здійснює наукове дослідження та інтерпретує його результати, ефективного висвітлює, поширює знання щодо наукових досліджень, дотримується норм наукової етики під час дослідницької діяльності.

ПРН 3 Вміння постановки мети, завдань, стратегії науково-дослідної діяльності; генерує нові ідеї, створює та інтерпретує нові знання відповідно до теми наукового дослідження; розуміє та використовує положення нормативно-правової бази наукових досліджень та наукової діяльності.

ПРН 4 Здатність визначати загальні основи інтернаціоналізації, що відображають ідею відкритості науки та освіти в сучасному світі; здійснює підготовку і публікації наукових статей у виданнях, що включені до наукометричних баз даних (Scopus, Web of Science та ін.) та у міжнародні рецензовані видання; оформлює індивідуальні і колективні грантові заявки, а також проектні заявки для участі у програмах академічної мобільності.

ПРН 5 Досконале вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології та програмні продукти у наукових дослідженнях; створювати презентації та ефективно використовувати мультимедійні технології, програмне забезпечення для виконання науково-дослідницьких завдань.

ПРН 7 Аналітичні навички в галузі історичного пізнання, генерує нові ідеї на засадах лідерства-служіння; здійснює проектування наукової роботи, визначає проблематику, гіпотезу, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, складає робочий план теоретичного та експериментального дослідження у сфері історії; впроваджує нові технології у власну дослідницьку діяльність; ефективно використовує професійні дослідницькі навички.

ПРН 8 Навички аналізу процесів в історичній ретроспективі; застосовує компаративний аналіз щодо вивчення актуальних проблем історичної науки

зарубіжному та вітчизняному контекстах; виявляє громадянську ідентичність при узагальненні та інтеграції інноваційного досвіду у власних дослідженнях.

ПРН 9 Здатність до моніторингу та критичного аналізу джерел інформації відносно досліджуваної проблеми; пошуку джерел наукової та фактичної інформації; користування бібліотечними фондами (традиційними і електронними), наукометричними базами; встановлення інформаційної цінності джерела шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами;

професійне володіння основними методами, способами і засобами набуття, зберігання, обробки інформації.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт		
		Аудиторні		Самостійна робота
		Лекції	Семінари	
Змістовий модуль «Методика роботи з наративними джерелами XIX–XX ст.»				
Тема. Україна у складі Австрійської та Російської імперій	58	6	20	32
Тема. Державницький напрям в історії (1917-1921 рр.)	62	10	20	32
Разом за змістовим модулем «Методика роботи з наративними джерелами XIX–XX ст.»	120	16	40	64
Змістовий модуль «Методика роботи з наративними джерелами XI–XVIII ст.»				
Тема. Основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого	72	10	30	32
Тема. Наративні пам’ятки Київської Русі, Великого князівства Литовського та Гетьманщини	48	6	10	32
Разом за змістовим модулем «Методика роботи з наративними джерелами XI–XVIII ст.»	120	16	40	64
Змістовий модуль «Історіографія історії України XIX–XX ст.»				
Тема. Історіографія першої кінця XIX- поч. XX ст.	44	4	20	20
Тема. Історіографія України у I та II світових війнах	34	4	10	20
Тема. Сучасна українська історіографія XX ст.	42	8	10	24
Разом за змістовим модулем «Історіографія історії України XIX–XX ст.»	120	16	40	64
Змістовий модуль «Історіографія історії України X–XVIII ст.»				
Тема. Княжа Русь (X – XIV ст.); Литовсько-польська й козацька доба (XIV – XVI ст.).	58	6	20	32
Тема. Козацька доба (XVII – XVIII ст.).	62	10	20	32
Разом за змістовим модулем «Історіографія історії України X–XVIII ст.»	120	16	40	64
УСЬОГО	480	64	160	256

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт		
		Аудиторні		Самостійна робота
		Лекції	Семінари	
Змістовий модуль «Методика роботи з наративними джерелами XIX–XX ст.»				
Тема. Україна у складі Австрійської та Російської імперій	58	2	6	50
Тема. Державницький напрям в історії (1917-1921 рр.)	62	2	6	54
Разом за змістовим модулем «Методика роботи з наративними джерелами XIX–XX ст.»	120	4	12	104
Змістовий модуль «Методика роботи з наративними джерелами XI–XVIII ст.»				
Тема. Основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого	58	2	6	50
Тема. Наративні пам’ятки Київської Русі, Великого князівства Литовського та Гетьманщини	62	2	6	54
Разом за змістовим модулем «Методика роботи з наративними джерелами XI–XVIII ст.»	120	4	12	104
Змістовий модуль «Історіографія історії України XIX–XX ст.»				
Тема. Історіографія першої кінця XIX- поч. XX ст.	49	1	4	44
Тема. Історіографія України у I та II світових війнах	31	1	4	26
Тема. Сучасна українська історіографія XX ст.	40	2	4	34
Разом за змістовим модулем «Історіографія історії України XIX–XX ст.»	120	4	12	104
Змістовий модуль «Історіографія історії України X–XVIII ст.»				
Тема. Княжа Русь (X – XIV ст.); Литовсько-польська й козацька доба (XIV – XVI ст.).	62	2	6	54
Тема. Козацька доба (XVII – XVIII ст.).	58	2	6	50
Разом за змістовим модулем «Історіографія історії України XI–XVIII ст.»	120	4	12	104
УСЬОГО	480	16	48	416

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «МЕТОДИКА РОБОТИ З НАРАТИВНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ XIX-XX СТ.»

Лекції 1-8

Інтерпретативні матриці історичного наративу; основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого; відмінності в представлених теоретиками інтерпретативних схемах в аспекті їх застосування до минулого; основні компоненти інтерпретативних матриць історичного наративу; міждисциплінарний підхід щодо розвитку теорії та у сфері практичного застосування інтерпретативних матриць історичного наративу.

Основні поняття: сутність інтерпретації, типи (види) інтерпретації, смислоутворення.

Лекції 1-20

Застосування до історіографічного матеріалу наративного методу передбачає:

1. Порівняння відомостей історіографічного матеріалу з джерелами із загальновідомими фактами, існуючої, загальноприйнятою трактуванням досліджуваної події.
3. Порівняння відомостей історіографічного матеріалу з джерелами та з об'єктивними обставинами.
4. Оцінка адекватності іменування дійових осіб.
5. Оцінка достовірності деталей.
6. Оцінка ступеня об'єктивності тексту.
8. Визначення ступеня оригінальності історіографічного матеріалу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «МЕТОДИКА РОБОТИ З НАРАТИВНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ XI-XVIII СТ.»

Лекції 1-8

Інтерпретативні матриці історичного наративу; основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого; відмінності в представлених теоретиками інтерпретативних схемах в аспекті їх застосування до минулого; міждисциплінарний підхід щодо розвитку теорії та у сфері практичного застосування інтерпретативних матриць.

Поняття джерел до історії України охоплює передусім величезну кількість найрізноманітніших писемних пам'яток: актових та наративних документів: універсали, грамоти, постанови, літописи, хроніки, щоденники, кореспонденція, історико-літературні твори тощо. Ці пам'ятки частково видрукувані та опубліковані, отже доступні для широкого вжитку, деякі ще залишаються в архівних фондах.

Семінарські заняття 1-6

Теми до обговорення:

Застосування до джерела історико-критичного методу полягає в проведенні свого роду слідчої процедури, "допиту" джерела. Дії дослідника для розкриття проблеми:

1. Порівняння відомостей джерела із загальновідомими фактами, існуючої, загальноприйнятою трактуванням досліджуваної події.
2. Зіставлення даних досліджуваного джерела з іншими джерелами.
3. Порівняння відомостей джерела з об'єктивними обставинами.
4. Оцінка ступеня документальності тексту.
5. Визначення ступеня оригінальності відомостей.

Семінарські заняття 7-11

Теми до обговорення:

Княжа доба (X – XIV ст.). Для історії Київської Русі X – XIII ст. та Галицько-волинської держави XIII – XIV ст.) основними джерелами є літописи, які збереглися до нашого часу у вигляді літописних кодексів:

- Іпатський літопис;
- Лаврентіївський кодекс;
- хроніки (або їх зведення), міжнародні договори, зокрема з Візантією;

- літературні твори: «Поученіє» Володимира Мономаха; правні кодекси: «Руська Правда»;
- церковно-агіографічні пам'ятки: «Слово о законі й благодаті»; митр. Іларіона, «Патерик Печерський», «Хожденіє» ігумена Данила та ін.;
- візантійські і західноєвропейські хроніки, історико-географічні трактати, зокрема арабських, як Ібн-Даст, Ібн-Якуб, Аль-Массуді, твори письменників (Тітмар Мерзебурзький, Вруно з Кверфурту та ін.), скандинавські саги тощо;

Семінарські заняття 12-14

Теми до обговорення:

Доба Великого князівства Литовського. Для історії України в складі Великого Князівства Литовського й Корони Польської першорядне значення мають джерела актові й документальні, найрізноманітнішого характеру й змісту, які збереглися в оригіналах або копіях (чи в реєстрах). Це:

- цикл т. зв. західньоруських (або литовських) літописів (в редакціях XV – XVI ст.), до якого належать, зокрема, «Супрасльський кодекс» (1520 р.) і «Літопис Биховця» (кінець XVI ст.). З укр. літописів XVI – XVII ст.: «Густинський», «Межигірський», «Львівський»;
- монастирські й церковні літописи (або «кроніки»), що містять у собі не лише матеріали локального значення;
- літературні твори, як світські, так і церковні, зокрема полемічна література кінця XVI і першої половини XVII ст.;
- дипломатичні реляції, хроніки й літописи польські, московські, західно-європейські, турецько-татарські, описи й спогади чужоземних подорожників, щоденники, листування тощо.

Семінарські заняття 15-20

Теми до обговорення:

Гетьманщина. Починаючи з часів Хмельниччини, збільшується коло українських історичних джерел, зростає їх диференціація. Але основні види джерел залишаються ті самі, що й за попередньої доби, і питома вага їх майже не змінюється.

Перше місце належить, безперечно, актовим джерелам однак вагома роль відводиться наративним:

- літописи, хронічки, які виходили з козацького середовища, щоденники (діяріюші), мемуари та листування (напр., щоденники гетьмана Пилипа Орлика, Петра Апостола, Якова А. Маркевича, Миколи Ханенка);
- козацькі літописи: найголовніші з них – Самовидця, Самійла Величка й Григорія Граб'янки. Зокрема «Сказаніє о войне козацкой з поляками...» Величка, крім історичного опису й суто-літописного матеріалу, містить у собі багато актових документів;
- чужоземні джерела – московські, польські, турецько-татарські, молдавсько-валаські, угорські, шведські і західно-європейські, зокрема, щоденники, спогади, листування тощо.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ XIX-XX СТ.»

Лекції 1-8

Укр. історіографія першої пол. XIX ст.:

- Дмитро Бантиш-Каменський (1788 – 1850), «История Малой России»;
- Олекса Мартос (1790 – 1842) »Історія України« (до кінця XVIII ст.);
- Микола Маркевич (1804 – 60) «История Малороссии»;
- Михайло Максимович (1805 – 73), досліді Максимовича над історією козаччини й Гетьманщини (розвідки про гетьмана Сагайдачного, «Исторические письма о козаках запорожских», «Письма о Богдане Хмельницком», «Бубновкая сотня» тощо), козацькими літописами (напр., Граб'янки), історією Києва і Київської Руси («О мнимом запустении Украины в нашествие Батые», «обозрение старого Киева» тощо);
- Осип Бодянський (що видав багато важливих джерел до історії України), Микола Закревський (історія Києва), Аполон Скальковський (історія Запоріжжя й Півд. України), Олександр Маркович, Михайло Судієнко й Микола Білозерський (видання іст. джерел) та ін.

Лекції 9-14

Укр. іст. досліді провадилися в другій пол. XIX ст. також у Харкові (Університет, Історико-Філологічне Товариство), Одесі (Університет, Товариство «Истории и Древностей»), в Галичині.

Праці:

- Дениса Зубрицького, о. Антона Петрушевича,
- Ісидора Шараневича, Юліяна Целевича,
- Корнилія Заклинського, Антона Добрянського, єп. Юліяна Пелеша, Степана Качали та ін.;

- видання «Галицько-Руської Матиці»,
- Львівського Ставропігійського Інституту,
- «Руської Історичної Бібліотеки» Олександра Барвінського, НТШ) тощо.

Поважний вклад до студіювання укр. минувшини російських вчених:

- Сергія Соловйова,	- Віталія Ейнгорна,
- Геннадія Карпова,	- Платона Жуковича,
- Олександра Лаппо-Данилевського,	- Івана Розенфельда,
- Олексія Шахматова,	- Георгія Вернадського,
- Матвія Любавського,	- Бориса Грекова,
- Олександра Преснякова,	- Володимира Пічету.

В польській історіографії над питаннями історії України працювали:

- Михайло Грабовський,	- Францішек Равіта-
- Едвард Руліковський,	Гавронський,
- Юліян Бартошевич,	- Тадеуш Корзон,
- Тадеуш-Юрій Стецький,	- Казимир Пуласький,
- Кароль Шайноха,	- Йосиф Третьак,
- Олександр Яблоновський,	- Людвик Кубаля,
- Йосиф Ролле (Dr. Antoni J.),	- Казимир Ходиницький,
- Маріян Дубецький,	- Владислав Томкевич,
	- Стефан Кучинський.

Лекції 15-20

Сучасна укр. історіографія. Заснування Укр. Академії Наук у Києві, укр. університетів (Київ, Кам'янець, Полтава), Національного Архіву, Національного Музею, Національної Бібліотеки, розгортання укр. наук. видавництва, – все віщувало укр. іст. науці блискучий розквіт.

М. Грушевському: «Україна», 1924 – 30; «За сто літ», 1927 – 30; «Записки Історично-Філологічного Відділу УАН», 1919 – 30 – праці Іст. Секції, «Науковий Збірник Іст. Секції УАН», 1925 – 30; видання Археографічної Комісії тощо). Другий осередок укр. іст. науки були наукові інституції в Києві й Харкові, керовані Дмитром Багалієм, які провели досить значну роботу в царині історії України XVII – XIX ст.: праці Д. Багалія, Олександра Оглоблина – з економічної історії України, Наталії Полонської-Василенко з історії Запоріжжя й Півд. України, Віктора Романовського, В. Барвінського, Наталії Мірзи-Авак'янц, Василя Дубровського, Ольги Багалій-Татарінової, Василя Базилевича, Миколи Горбаня, Дмитра Соловія, Антона Козаченка та ін.

У Дніпропетровську Дмитро Яворницький, Володимир Пархоменко, в Полтаві Павло Клепацький, у Ніжені Микола Петровський, Анатоль Єршов, в Чернігові Павло Федоренко.

Семінарські заняття 1-8

Теми до обговорення:

- Микола Костомаров (1817 – 85), «Богдан Хмельницький» 1857, 1859 рр., «Руїна» 1879 – 80 рр., «Мазепа и мазепинцы» 1882 – 84 рр.;
- Історіософічні розвідки Костомарова, «Мысли о федеративном начале в древней Руси», «Две русские народности», «Черты народной южно-русской истории» та ін.
- Історичні дослідження Пантелеймона Куліша (1819 – 97), «История воссоединения Руси» (1873 – 77 рр.) й «Отпадение Малороссии от Польши, 1340 – 1654» (1888 – 89 рр.);
- Володимир Антонович (1834 – 1908), «О происхождении козачества», 1863; «Последние времена козачества на правом берегу Днепра по актам 1679 – 1716 г. », 1868), «О гайдамачестве», 1876; «О мнимом крестьянском восстании на Волыни в 1789 г.», 1902), «О крестьянах в Юго-Западной России по актам 1700 – 98 г.», 1870, «О происхождении шляхетских родов в Юго-Западной России», 1867), «О городах в Юго-Западной России по актам 1432 – 1798 г.», 1870; «Киев, его судьба и значение в XIV – XVI в.», «Об унии и состоянии Православной Церкви с пол. XVII до конца XVIII в.», 1871).

Семінарські заняття 9-14

Теми до обговорення:

Діяльність Михайла Грушевського (1866 – 1934): «Історії України-Руси»; «Ілюстрована історія України»; «Про старі часи на Україні», «Украинский народ в его прошлом и настоящем»; нариси історії України мовами нім., французькою, англ., болгарською, чеською).

Історично-Філологічне Товариство у Харкові (праці Д. Багалія, Дмитра Міллера, Михайла Плохинського, Віктора Барвінського, Миколи Максимейка й ін.).

Товариство Історії і Древностей в Одесі (дослідження І. Линниченка, Михайла Слабченка, Павла Клепацького та ін.), в Катеринославі (Катеринославська

Архівна Комісія, в Чернігові, в Полтаві (Полтавська Архівна Комісія та її співробітники – Іван Павловський, Лев Падалка, Володимир Пархоменко та ін.), в Житомирі (О. Фотинський), в Кам'янці (праці о. Ю. Сіцинського), в Ніжені (Історично-Філологічне Товариство: праці Михайла Бережкова, Юрія Максимовича та ін.), на Кубані (праці Прокопа Короленка, Федора Щербини), в Криму (Таврійська Архівна Комісія, праці Арсена Маркевича) тощо.

В'ячеслав Липинський (1882 – 1931), «Szlachta ukraińska i jej udział w życiu narodu ukraińskiego» (Краків 1909), «Z dziejów Ukrainy» (Краків, 1912), монографія «Україна на переломі. 1657 – 59» (Відень, 1920).

Семінарські заняття 15- 20

Теми до обговорення:

У НТШ працювали: С. Томашівський, І. Крип'якевич (дуже важливі його «Студії над державою Б. Хмельницького»), М. Кордуба, О. Терлецький, В. Герасимчук, І. Кривецький, Б. Барвінський, Микола Чубатий, Микола Андрусак, о. Йосафат Скрутень, о. Теофіль Коструба, о. Роман Лукань та ін., що їх іст. праці друкувалися в ЗНТШ, «Старій Україні» (1924 – 25), «Записках ЧСВВ», «Богословії».

У Празі (Укр. Вільний Університет, Укр. Іст.-Філологічне Товариство, Музей Визвольної Боротьби України), в Берліні (Укр. Наук. Інститут), у Варшаві (Укр. Наук. Інститут, Укр. Воєнно-Історичне Товариство), частково в Парижі. На еміграції: М. Грушевський (до 1924 р.), В. Липинський, С. Томашівський, Дмитро Дорошенко, Андрій Яковлів, Роман Лашенко, Василь Біднов, В'ячеслав Прокопович, Ілля Борщак, Борис Крупницький, Симон Наріжний, Домет Оляничин, Михайло Антонович.

Після II світової війни, на еміграції в Європі і в Америці, українські історики продовжують наукову працю як над дослідженням окремих питань української історії та історіографії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ «ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ X-XVIII СТ.»

Лекції 1-8

Історичні дослідження середньовіччя та ранньої нової доби мали місце протягом більш як півтора сторічного періоду. Романтичний та позитивістський підхід на початку XX ст. був доповнений державницьким напрямком. Радянське трактування минулого з набуттям Україною незалежності органічно трансформувався у сучасне у всьому його розмаїтті і врахування світового наукового досвіду в історичній науці.

Серед найпомітніших досліджень історії Київської Русі провідне місце посідають праці М. Грушевського, М. Дашкевича, С. Голубєва, С. Юшкова, Б. Грекова, М. Тихомирова, В. Пашуто, Л. Черепніна, Б. Рибаківа, М. Брайчевського, П. Толочка. Період Великого князівства Литовського представлений роботами І. Линниченка, В. Антоновича, М. Грушевського, М. Любавського, В. Пічети, Ф. Шабульдо, О. Русиної, А. Гурбика. Доба Гетьманщини знайшла широке висвітлення у дослідженнях М. Костомарова, О. Лазаревського, В. Липинського, І. Крип'якевича, В. Дядиченка, О. Путра, В. Смоля, В. Степанкова, О. Гуржія, П. Саса та ін.

Семінарські заняття 1-6

Теми до обговорення:

- Дмитро Бантиш-Каменський (1788 – 1850), «История Малой России»;
- Олекса Мартос (1790 – 1842) «Історія України» (до кінця XVIII ст.);
- Микола Маркевич (1804 – 60) «История Малороссии»;
- Михайло Максимович (1805 – 73), дослідження історії козаччини й Гетьманщини (розвідки про гетьмана Сагайдачного, «Исторические письма о козаках запорожских», «Письма о Богдане Хмельницком», «Бубновкая сотня» тощо);
- Аполон Скальковський (історія Запорожжя й Південної України).

Семінарські заняття 7-11

Теми до обговорення:

- Микола Костомаров (1817 – 85), «Богдан Хмельницкий» 1857, 1859 рр., «Руина» 1879 – 80 рр., «Мазепа и мазепинцы» 1882 – 84 рр.;
- Історіософічні розвідки Костомарова, «Мысли о федеративном начале в древней Руси», «Две русские народности», «Черты народной южно-русской истории» та ін.
- Історичні дослідження Пантелеймона Куліша (1819 – 97), «История воссоединения Руси» (1873 – 77 рр.) й «Отпадение Малороссии от Польши, 1340 – 1654» (1888 – 89 рр.);
- Володимир Антонович (1834 – 1908), «О происхождении козачества», 1863; «Последние времена козачества на правом берегу Днепра по актам 1679 – 1716 г.», 1868), «О гайдамачестве», 1876; «О мнимом крестьянском восстании на Волыни в 1789 г.», 1902), «О крестьянах в Юго-Западной России по актам 1700 – 98 г.», 1870, «О происхождении шляхетских родов в Юго-Западной России», 1867), «О городах в Юго-Западной России по актам 1432 – 1798 г.», 1870;
- В'ячеслав Липинський (1882 – 1931), «Szlachta ukraińska i jej udział w życiu narodu ukraińskiego» (Краків 1909), «Z dziejów Ukrainy»
- (Краків, 1912), «Україна на переломі. 1657 – 59» (Відень, 1920).

Семінарські заняття 12-15

Теми до обговорення:

- Михайло Грушевський «Історії України-Руси»; «Украинский народ в его прошлом и настоящем»;
- Любавский М. «Областное деление и местное управление Литовско-Русского государства»;
- Пичета В. История Литовского государства до Люблинской унии»;
- Шабульдо Ф. «Земли Юго-Западной Русии в составе Великого княжества Литовского»;
- Русина О. «Україна під татарами і Литвою»;
- Крип'якевич І. «Студії над державою Б. Хмельницького»;
- Окиншевич Л. «Центральні установи Гетьманщині XVII-XVIII ст.»;
- Голобуцький В. «Запорозьке козацтво»;
- Апанович О. «Збройні сили України першої половини XVIII ст.»

Семінарські заняття 16-20

Теми до обговорення:

- Сас П. «Політична культура українського суспільства (кінець XVI – перша половина XVII ст.)»;
- Смолій В., Степанков В. «Українська національна революція XVII ст.»;
- Гуржій О. «Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право»;
- Чухліб Т. «Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1717 рр.»;
- Горобець В. «Влада та соціум Гетьманату. Дослідження з політичної та соціальної історії ранньомодерної України».

6. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (денна форма)

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Макс. кількість балів за одиницю	Змістовий Модуль I		Змістовий Модуль II		Змістовий Модуль III		Змістовий Модуль IV	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	8	8	8	8	8	8	8	8
2	Робота семінарських занять	10	20	200	20	200	20	200	20	200
3	Відвідування семінарських занять	1	20	20	20	20	20	20	20	20
4	Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	3	15
5	Разом:			238		238		238		243
6	Загальна кількість балів:	957								
7	Розрахунок коефіцієнта:	60/957=0,062								
8	Форма підсумкового контролю	Екзамен: 40 балів								

Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (заочна форма)

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Макс. кількість балів за одиницю	Змістовий Модуль I		Змістовий Модуль II		Змістовий Модуль III		Змістовий Модуль IV	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2	2	2
2	Робота семінарських занять	10	6	60	6	60	6	60	6	60
3	Відвідування семінарських занять	1	6	6	6	6	6	6	6	6
4	Виконання завдань для самостійної роботи	5	5	25	4	20	4	20	5	25
5	Разом:			93		88		88		93

6	Загальна кількість балів:	362
7	Розрахунок коефіцієнта:	$60 \setminus 362 = 0,165$
8	Форма підсумкового контролю	Екзамен: 40 балів

6.2. Завдання для самостійної роботи аспірантів (денна форма)

Тема 1. Основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого

1. Українська історіографія: проблема “національного” та “територіального”.

2. Історія української історіографії: від вивчення сукупності літератури до дослідження “ремесла історика” та його соціальних функцій.

Тема 2. Наративні пам'ятки Київської Русі, Великого князівства Литовського та Гетьманщини

1. “Сарматський міф” та концепція суспільного договору. Минуле Русі очима руської шляхти XVI – поч. XVII ст.

2. Усвідомлення історії Давньої Русі в уявленні полемістів та церковних діячів першої половини XVII ст.

Тема 3. Княжа Русь (X – XIV ст.); Литовсько-польська й козацька доба (XIV – XVI ст.)

1. Західно-руські літописи: (українські, білоруські, литовські?). Підходи в студіях та реконструкція системи мислення упорядників.

2. Зміна парадигми та схема руської історії у Софоновича та в “Синописі”: підстави та перспективи

Тема 4. Козацька доба (XVII – XVIII ст.)

1. Козацька концепція історії України: питання походження козацтва та ставлення до історичних діячів.

2. Особливості сприйняття минулого в українській історіографії XVI-XVIII ст., поширення історичних знань.

Тема 5. Україна у складі Австрійської та Російської імперій

1. Історична наука про початок українського відродження (XIX ст.).

2. Історіографія українського національно-визвольного руху на рубежі XIX–XX століть.

Тема 6. Державницький напрям в історіографії (1917-1921 рр.)

1. Позитивізм та українська історіографія.

2. “Народницький” та “державницький” напрями історіографії історії України: доцільність поділу

Тема 7. Історіографія кінця XIX – поч. XX ст.

1. Історична белетристика та популяризація історичних знань в Україні наприкінці XIX – початку XX ст.

2. Наукові товариства та організація історичної науки на Україні наприкінці XIX – початку XX ст.

Тема 8. Історіографія України у I та II світових війнах

1. Історики про українське питання в Першій світовій війні та утворення українських визвольних формувань.

2. Історики про агонію сталінізму та повоєнні репресій проти українського народу.

Тема 9. Сучасна українська історіографія

1. Питання про “кризу” української історичної науки 90-х рр. XX ст.
2. Перспективи розвитку історичних досліджень в Україні.

Завдання для самостійної роботи аспірантів (заочна форма)

Тема 1. Основні теоретичні підходи в аналізі інтерпретації минулого
Українська історіографія: проблема “національного” та “територіального”.

1. Дискусійні питання сучасної української історичної науки.
2. Історія української історіографії. Завдання української історіографії на початку XXI ст.
3. Підготувати есе присвячене творчості представнику української історичної науки другої половини XX ст.

Тема 2. Наративні пам'ятки Київської Русі, Польське королівство, Великого князівства Литовського та Гетьманщини

1. “Сарматський міф” та концепція суспільного договору. Публіцистичні твори XVI – XVII ст.
2. Усвідомлення історії в уявленні авторів XVI – XVII ст.
3. Підготувати есе присвячене особливостями вивчення наративних пам'яток Київської Русі, Польського королівства, Великого князівства Литовського та Гетьманщини.

Тема 3. Давня Русь (X – XIV ст.); Литовсько-польська й козацька доба (XIV – XVI ст.)

1. Історичні умови літописання у X- XIV ст.
2. Західно-руські літописи: (українські, білоруські, литовські). Українські землі на сторінках літописів у XIV-XVI ст.
3. Яку історію пише Феодосій Сафонович та автор Густинського літопису.

Тема 4. Козацька доба (XVII – XVIII ст.)

1. Теорії походження козацтва.
2. Самопрезентація козацького минулого у творах Самовидця, Самійла Величка та Григорія Граб'янки.
3. Історія русів, як козацька версія історії
4. Дискусійні питання «Історії Русів».

Тема 5. Україна у складі Австрійської та Російської імперій

1. Спроби пошуку ідентичності українського народу у творах істориків XIX ст.
2. Пошуки свого наративу. Історична наука про початок українського відродження (XIXст.).

3. Київ та Львів - два центри української історичної науки.

Тема 6. Державницький напрям в історіографії (1917-1921 рр.)

1. Історичні умови формування історіографічного поступу на початку XX ст.
2. Позитивізм та українська історіографія. Регіональні студії школи Антоновича.
3. “Народницький” та “державницький” напрями історіографії історії України – за і проти.

Тема 7. Історіографія кінця XIX поч. XX ст.

1. Письменники та українська історія. Як історична белетристика популяризувала історію України наприкінці XIX – початку XX ст.
2. Роль Михайла Грушевського у діяльності наукових товариств та організація історичної науки на Україні наприкінці XIX – початку XX ст.

Тема 8. Історіографія України у I та II світових війнах

1. Чому ми не пам’ятаємо Першу світову війну? Історики про українське питання в Першій світовій війні та утворення українських визвольних формувань.
2. Історики про агонію сталінізму та повоєнні репресій проти українського народу

Тема 9. Сучасна українська історіографія

1. Питання про “кризу” української історичної науки 90-х рр. XX ст.
2. Чи має історична наука в Україні майбутнє?
3. Історіографія української Діаспори (Європа, Америка).

6.3. Критерії оцінювання самостійної роботи

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

6.4. Форми підсумкового контролю

Підсумковий контроль (іспит) проводиться у вигляді письмової роботи, що містить відповіді на чотири питання екзаменаційного білету, які охоплюють усі модулі дисципліни «Джерела та історіографія історії України».

Рівень знань	Кількість балів	Критерії оцінювання відповіді
Відмінний рівень	31– 40 балів	Відповідь здобувача містить · містить повний, розгорнутий, правильний виклад матеріалу з поставленого питання; · демонструє знання основних понять і категорій та взаємозв'язку між ними, вірне розуміння змісту основних і теоретичних положень; · вказує на вміння давати змістовний та логічний аналіз матеріалу з поставленого питання; · демонструє знання різних наукових концепцій та підходів щодо певної науково-теоретичної чи науково-практичної проблеми, пов'язаної з поставленим питанням; · здатність робити власні висновки в разі поставлених запитань.
Добрий рівень	21 – 30 балів	Здобувач дав досить змістовну відповідь на поставлене питання, але відповідь містить наступні недоліки: · недостатня повнота, незначні неточності чи прогалини при поясненні того чи іншого аспекту питання; · окремі формулювання є нечіткими; · міститься інформація, котра не відноситься до змісту екзаменаційного питання.
Задовільний рівень	11-20 балів	Здобувач дав відповідь на поставлене питання, однак допустив суттєві помилки як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме: · відповідь викладена недостатньо аргументовано та/або з порушенням правий логіки при поданні матеріалу; · відповідь не містить аналізу проблемних аспектів поставленого питання, свідчить про недостатню обізнаність з основними науковими теоріями і концепціями, що стосуються відповідного питання; · у роботі багато грубих орфографічних помилок;
Незадовільний рівень	0 – 10 балів	Здобувач взагалі не відповів на питання, або його відповідь є неправильною, тобто містить грубі змістовні помилки щодо принципових аспектів поставленого питання. Аргументація відсутня взагалі або ж є абсолютно безсистемною чи алогічною.

6.5.Оцінювання освітніх досягнень аспірантів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендована література

Основа:

1. Антонович В. Источники для истории Южной и Запад. России. К. 1881; Иконников В. Опыт русской историографии, II. 1 – 2 К. 1908;
2. Клепатський П. Огляд джерел до історії України, І. Кам’янець-Подільський 1920;
3. Дорошенко Д. Огляд укр. історіографії. Прага 1923; Багалій Д. Нарис укр. історіографії, I – II. К. 1923 – 25;
4. Кордт Венямін. Чужоземні подорожі по Сх. Європі до 1700 р. К. 1926;
5. Borschak E. L’Ukraine dans la littérature de l’Europe occidentale. Париж 1935 (Extrait du Monde slave, 1933 – 35);
6. Тихомиров М. Источниковедение истории СССР с древнейших времен до конца XVIII в. Источниковедение истории СССР, I. М. 1940;
7. Никитин С. Источниковедение истории СССР XIX в. (до начала 90-ых гг.). Там же, II.
8. Василенко Н. К истории малорусской историографии и малорусского общественного строя. КСт., XI – XII. 1894;

9. Лазаревский А. Прежние изыскатели малорусс. старины. КСт. 1891 – 97 і окремо:

10. Очерки, заметки и документы по истории Малороссии, I – V. К. 1891 – 98;

11. Иконников В. Опыт русской историографии, П. К. 1908;

12. Грушевский М. Развитие украинских изучений. Украинский народ в его прошлом и настоящем, I. П. 1914;

13. Дорошенко Д. Огляд укр. історіографії. Прага 1923;

14. Багалій Д. Нарис укр. історіографії, I – II. К. 1923 – 25; Багалій Д. Нарис історії України на соціально-економічному ґрунті, I. Х. 1928;

15. Doroschenko D. Die Ukraine und ihre Geschichte im Lichte der westeuropäischen Literatur des XVIII. und der ersten Hälfte des XIX. Jahrhunderts.

16. Abhandlungen des Ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes in Berlin, I. Берлін-Ляйпціг 1927;

17. Грушевский М. Об украинской историографии XVIII в. Несколько соображений. Известия Академии Наук СССР. ООИ, III. 1934;

18. Наріжний С. Історіографія. Укр. Загальна Енциклопедія, III. Л.-Станиславів-Коломия 1935;

Додаткова:

1. Borschak E. L'Ukraine dans la littérature de l'Europe occidentale. Париж 1935 (Extrait du Monde slave 1933 – 35);

2. Korduba M. La littérature historique soviétique-ukrainienne. Compte rendu 1917 – 31. Bulletin d'Information des sciences historiques en Europe Orientale. В. 1938;

3. Doroschenko D. Die Ukraine und das Reich. Neun Jahrhunderte deutsch-ukrainischer Beziehungen im Spiegel der deutschen Wissenschaft und Literatur. Ляйпціг 1941;

4. Krupnyckyj B. Die historische Wissenschaft der Sowjet-Ukraine 1921 – 41. Jahrbücher für Geschichte Osteuropas, II – IV. Бресляв-Берлін 1941; Рубинштейн Н. Русская историография. М. 1941;